

Signe Kivi
Riigikogu kultuurikomisjon
kultuurikomisjon@riigikogu.ee

Teie: 19.10.2022
Meie: digitaallkirjas nr 1-8-2/22/43

Arvamus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eestikeelsele õppele üleminek) eelnõule 722 SE

Lp Signe Kivi

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Riigikogu kultuurikomisjoni võimaluse eest esitada arvamus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eestikeelsele õppele üleminek) eelnõule 722 SE. Olles esitanud septembris 2022 septembris haridus- ja teadusministeeriumile arvamuse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule seoses eestikeelsele õppele üleminekuga (kiri 1-8-2/22/37)¹, palub Liit käsitleda eelnimetatud arvamust (lisatud) käesolevaga kogumis.

Lastekaitse Liit toetab sujuvat üleminekut eestikeelsele õppele. Oma arvamuses viitab Lastekaitse Liit tähelepanekutele, mis vajavad täiendavat analüüsimist, täpsustamist ja kõrgendatud tähelepanu:

- Teaduspõhist lähenemist vajab mõjuanalüüs, kuidas mõjutab eestikeelsele õppele üleminek lapsi klassides ja rühmades, kus kõik või enamus on muukeelsed ning kelle elukeskkonnas kaaslaste ja perega suhtlemiseks ei kasuta eesti keelt (nt Ida-Virumaa ja Tallinna piirkonnad). Liit tõstatab küsimuse, kas ja kuidas üleminekuga eestikeelsele õppele tagatakse kõigile lastele positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab laste õpihimi, isiksuse igakülgset arendamist, vaimsete võimete potentsiaali võimalikult täiuslikku arendamist. Lisaks vajab eraldi uurimist küsimus, kas kõik lapsed suudavad olla kakskeelsed ning mida pakub riik neile, kes ei ole suutelised omandama teist keelt piisaval tasemel õppimiseks, kuid ei oma hariduslikke erivajadusi.
- Lastekaitse Liit juhib tähelepanu, et hariduse kättesaadavus ja eestikeelse õppimise kättesaadavus nõuavad erinevaid lähenemisviise.
- Keele- ja kultuuriõppe peavad saama kõik lapsed klassis, hoolimata sellest, kui palju on koolis muu emakeelega lapsi.
- Haridusasutus peab saama riigi poolt selged juhised, kuidas käituda olukorras, kui haridusasutus märkab, et erivajadusega laps vajab õpet emakeeles või muus keeles, sh – kuidas tagada nendele lastele tugiteenused (nt emakeelne psühholoogiline ja logopeedi

¹ Vaata lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/09/1-8-2-22-37-Lastekaitse-Liit_Arvamus.pdf

teenus).

- Liit juhib tähelepanu, et eestikeelse kvaliteetse hariduse tagamiseks on riigil vaja pöörata suuremat tähelepanu eestikeelsetele õppevahenditele töötamiseks muukeelsete lastega ja riiklikule koolitustellimusele eesti keelt emakeelena rääkivate pedagoogide ettevalmistamiseks muukeelsete laste õpetajaks.
- Lisaks palgatõusule näeb Liit õpetaja heaolu tagamiseks vajadust luua terviklik õpetajate tugisüsteem, mis hõlmaks õpetajate ja abiõpetajate heaolu hindamist (nt kohustuslik vaimse tervise testimine) kuni reaalsete riigi poolt toetatud meetmeteni õpetajate heaolu ja vaimse tervise parandamiseks (nt mentori olemasolu, täiendõpe, psühholoogiline abi, taastuspuhkus spetsialisti läbipõlemise või muu vaimse probleemi olemasolul jne).
- Liit rõhutab, et laste ja õpetajate heaolu tagamiseks tuleb õpilaste arvu klassides ja rühmades vähendada. Kvaliteetseks tööks sobiv laste arv klassis või rühmas aitab haridusasutustes tagada laste vaimse ja füüsilise turvalisuse, õigeaegse märkamise ja laste individuaalse arengu toetamise.

Eesti Õpetajate Liit on õigustatult oma arvamuses (esitatud seletuskirjale lisatud kooskõlastustabelis²) tähendanud, et *arusaadavalt on eestikeelsele haridusele ülemineku puhul tegemist prioriteetse teemaga, kuid kiirustav seadusloome jätab hätta mitte seaduslooja ega vastuvõtja, vaid ellu rakendaja ehk õpetaja ja kooli. Kahjuks seeläbi ka kõige nõrgema osapoole, õpilase.*

Ka Eesti Õpilasesinduste Liit rõhutas oma arvamuses, et *üldine reform ei tohi üle sõita õpilaste õigusest kvaliteetsele haridusele. Eelnõu seletuskirja mõjude osas on puudutatud negatiivset stsenaariumit olukorras, kus vajaliku toe puudumise tõttu ei suuda õpilane reformi kestel säilitada enda õppeedukust. Tegemist on väga olulise osundusega ja sestap tuleb ka rõhutada, et antud reformi ei tohi läbi viia rutakalt ja räpakalt vaid ennekõike pidades silmas õpilaste võimekust, vajadusi ja oskusi. Seepärast on ka väga oluline, et õpilase ümber moodustuv tugivõrgustik koosneks spetsialistidest, kes on hästi tasustatud ja oma ala spetsialistid. Tegemist on niivõrd olulise reformiga, millest ei tohi maha jääda ükski õpilane, vajadusel tuleb eraldada lisaressursse järeleaitamiseks.*

Kiirustavale seadusloomele viitasid veel mitmed kaasatud/kaasunud organisatsioonid (vt kooskõlastustabel), sh Lastekaitse Liit, kes oma arvamuses rõhutas, et eelnõu vajab nii mõjuanalüüsi kui senisest laiapõhjalisema ringi valdkondade ekspertide (inimõiguste valdkonna ja võrdsele kohtlemisele panustavate ühenduste esindajaid ning kasvatusteadlasi) kaasamist. Paraku ei toimunud ajavahemikul september-oktoober 2022 ei mõjuanalüüsi ega täiendavaid avalikke kaasamisringsid. Põhjenduseks märge kooskõlastustabelis: *Mõistame, kuid laiapõhjalisemat kaasamist ei võimalda eelnõu väljatöötajale ettekirjutatud ajaraam, mille kohaselt on tal kohustus esitada eelnõu Vabariigi Valitsusse septembri lõpuks ning Riigikogu peab seaduse vastu võtma hiljemalt 1. novembriks 2022. a.*

² Loe lähemalt: [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1e58a907-7cd0-41b9-b898-aa8eee5e94bf/P%C3%B5hikooli-%20ja%20g%C3%BCmnaasiumiseaduse%20ning%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(eestikeelsele%20C3%B5ppele%20C3%BCleminek\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1e58a907-7cd0-41b9-b898-aa8eee5e94bf/P%C3%B5hikooli-%20ja%20g%C3%BCmnaasiumiseaduse%20ning%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(eestikeelsele%20C3%B5ppele%20C3%BCleminek))

Riigikogu kultuurikomisjoni istungil 18.10.2022 kerkisid üles ka ühiskondlikes aruteludes mh kõlanud kitsaskohad:

- 1) õpetajate kriisi valguses on kiire üleminek eestikeelsele haridussüsteemile suur väljakutse. Täna on üle 60-aastaseid õpetajaid Eesti koolides üle 3000. Kui võtta 2200 keelt mitteoskavatest õpetajatest u 1000 pensionieelses vanuses õpetajat ning lisada kvalifitseerimata eestikeelsed õpetajad, siis vahetuma peaks u 4000 õpetajat;
- 2) õpetajate järelkasvu jaoks on olulised ka muud asjad (mentorlusprogramm, koormuse diferentseerimine jne), mida vajavad nii alustavad õpetajad kui ka pika staažiga õpetajad;
- 3) kvalifikatsiooninõuded, ning järelevalve (ei peaks olema ainult keeleteemaline), jne.

Eesti ratifitseeris 31 aastat tagasi ÜRO Lapse õiguste konventsiooni, mille kohaselt peab riik laste huvidest lähtuma igas otsuses. ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhiprintsiipideks lisaks laste osalusele ja parimale huvidest lähtumisele on iga lapse õigus arengule ja võrdsele kohtlemisele ilma igasuguse diskrimineerimiseta.

ÜRO Lapse Õiguste Komitee jargi³ on hariduse eesmärk

- 1) lapse potentsiaali maksimaalne ja terviklik areng (art 29 lg 1 punkt a)
- 2) austus inimõiguste vastu (art 29 lg 1 punkt b)
- 3) arenenud identiteet ja kuuluvustunne (art 29 lg 1 punkt c)
- 4) lapse sotsialiseerimine ja suhe teiste ühiskonnaliikmetega (art 29 lg 1 punkt d)
- 5) austav suhtumine loodusesse (art 29 lg 1 punkt e).

LÕK-i artikli 29 lõike 1 punktis c on seatud hariduse eesmärgiks kasvatada austust lapse vanemate, kultuuriidentiteedi, keele ja väärtuste vastu, samuti oma elukohamaa rahvuslike väärtuste ja oma päritolumaa vastu. Samamoodi tähtsustatakse LÕK-is austuse kasvatamist enda kultuurist erinevate kultuuride suhtes.

Haridusõiguse eriline tähendus seisneb selles, et see võimestab kõigi teiste LÕK-is sätestatud õiguste teostamist, ja vastupidi, kui lapse õigust haridusele on rikutud, seab see ohtu kõigi teiste õiguste teostamise⁴.

Lastekaitse Liit toetab Tartu Ülikooli poolt oma arvamuses rõhutatut, et **ülemineku eesmärk ei peaks olema vaid kitsalt keeleõpe, vaid laiemalt keeleõpe koos lõimumisega**. Erinevad organisatsioonid toovad kitsaskohana välja - kuidas toetada teiskeelseid perekondi, et nende lapsed ei kaotaks oma emakeele oskust, kuna tihtipeale puudub koolidel oma emakeele ja kultuuri tundide pakkumise võimalus ja võimekus? Leitakse, et 10 last koolis on liiga jäik huviliste arvu piirang oma keele ja kultuuri õppeks, pigem võiks see arv olla paindlikum; mõistlik oleks lähtuda omavalitsuse piires sama kodukeelega õpilastest, sest väiksemate keelte puhul jääb oma keele õpe toetamata. Ka saaksid omavalitsused teha koostööd ning ka digiõppe võimalused on tänapäeval laialdased. Lastekaitse Liit rõhutab, et **riik peab tagama lapsele oma keele ja kultuuri õppeks nii õppe kui vahendid**, et st perekond ise ei peaks selle eest tasuma (vt ka Eesti Õpilasesinduste Liidu arvamus).

³ Loe lähemalt: CRC Committee, General Comment No. 1: article 29 (1) the aims of education , p 1.

⁴ Lundy, L. ja Tobin, J. Article 29: The Aims of Education. – Tobin, J. (toim); The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary. Oxford University Press 2019, lk 1117

Samuti toonitab Liit, et **mida varem algab keeleõpe, seda sujuvam ja loomulikum on lapse jaoks üleminek ja keeleõpe, seega senisest veelgi enam tuleks ressursse suunata juba alushariduse tasemesse.**

Eelnevale tuginevalt on MTÜ Lastekaitse Liit seisukohal, et eelnõu vajab täiendavat analüüsi ning rõhutab vajadust põhjalikult hinnata käesoleva eelnõuga kavandatavate muudatuste mõju, arvestades kõikide Eestis elavate laste huvisid.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

Varje Ojala

/allkirjastatud digitaalselt/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige